

مطالعه و بررسی ساختار کالبدی - فضای باغ ایرانی در دوران تیموری

ملیکا سادات نعمتی^{۱*}، محسن طیبسی^۲، لیلا زمانی آقایی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، Melika.nematii@gmail.com

۲- دانشیار گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد

۳- مربی گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد

چکیده

باغ پدیده‌ای سودمند است که اندیشه‌های کمال‌گرا بدان مفهوم و ساختار کالبدی بخشیده است. کالبدی که به روشنی از آن می‌توان دریافت، خواهان برساختن بهشتی بوده است. بسیاری از پژوهشگران باغ ایرانی ساختار کالبدی آن را با اتکا بر یافته‌های باستانی سفالین که دارای نقوشی نمادین از باغ‌های ۴ بخشی است و همچنین بر اساس بقایای باغ باستانی پاسارگاد، به گونه‌ای ۴ بخشی و چلیپایی معرفی نموده‌اند. به باور بسیاری از محققین (هرتسفلدو...) نقش چلیپایی در هنر ایران باستان برگرفته از تفکر و باوری است که از تلاقی ۴ رود و تقسیم جهان بر ۴ بخش خشکی می‌نموده است و به نظرمی آید چنین نگرشی اساس و بنیان باغ‌های ۴ بخشی ایرانی را به وجود آورده است. باغ ایرانی به نظام یافتگی شکلی و هندسی و حکمت متعالی توجه دارد.

هدف اصلی این پژوهش بررسی ساختار فیزیکی و کالبدی باغ‌های دوره تیموری است تا اینکه محتوای این مطالعات، گامی در جهت مطالعات بیشتر در این زمینه است. در این راستا با رویکرد توصیفی- تاریخی، مروری به شناخت عناصر شکل‌دهنده باغ‌های دوره تیموری شباهت‌ها و تفاوت‌ها در این باغ‌ها با دوره‌های زمانی متفاوت پرداخته می‌شود. در این پژوهش با بررسی باغ‌های تیموری در مورد هندسه باغ، مشخص گردید که در دوره تیموری باغ‌های ایرانی فاقد هندسه مشخص بوده‌اند. همچنین مطالعه در زمینه باغ ایرانی نشان می‌دهد که باغ‌های تیموری بسیار وسیع با دیوارهای بلند بودند. در وسط هر دیوار سر در مزین به کاشی‌کاری‌های آبی و طلایی احداث می‌کردند و در گوشه دیوارها کاخ‌های چندطبقه با کاشی‌های رنگین بنا می‌کردند. در مرکز باغ تپه‌ای مرتفع می‌ساختند. فراز این تپه فضای مسطحی بود که با دیوارهای چوبی محصور می‌کردند. در داخل این حصارها چندین باغ زیبا بنا می‌کردند.

واژه‌های کلیدی: کالبد، معماری، باغ، دوره تیموری

۱- مقدمه

باغ ایرانی مانند معماری، شعر، نقاشی، موسیقی و سایر آثار هنری ایران، در چهارچوب سنت و اصول از بدایع و ظرایفی برخوردار است و بر قله کمال وحدت در تنوع و تنوع در وحدت ایستاده است. در باغ ایرانی مانند معماری ایرانی هیچ چیزی بی‌مورد (فقط برای زیبایی) وجود ندارد. در باغ سازی مناطق گرم و خشک برای مقابله با گرمای طاقت‌فرسا و گزنده آفتاب شدید، سعی در ایجاد بیشترین سایه است. در بخش گسترده‌ای از ایران، باغ پناهگاه تباسیدگان (به ستوه آمدگان از گرما) و مأمّن به ستوه آمدگان از ناسازگاری و خشونت محیط است. سپر سرمای سرد و گرمای گرم کویر است.

باغ ایرانی مزین به نظم و تناسب، برخوردار از حرمت و محرمیت، منزله از بیهودگی و افراط و تفریط، موظف به کار آبی و سوددهی، مساعد با قناعت و صرفه‌جویی و مجهز به پایداری است. با وجود این اوصاف، چنان طرح موجه و هماهنگی را داراست